

BERGSLUFT

www.elinwagner.se

MEDLEMSBLAD FÖR ELIN WÄGNER-SÄLLSKAPET

Ann-Margreth har ordet...

När jag skriver dessa rader några dagar före Allhelgonahelgen lyser solen från en klarblå himmel och det är 15 grader varmt i Växjö. Det här året verkar det inte som sommaren vill släppa greppet om oss till mångas glädje.

VÅRT SEMINARIUM i september bjöd både på sol och regn och blev mycket lyckat och lärorikt, trots att vi detta år bara lyckats locka 35 st deltagare. Rapporten från seminariet har skickats till alla som deltog, men finns också på hemsidan och jag kan verkligen rekommendera er att läsa den.

ÅRETS SMÅSKRIFT som ni får med detta utskick kan vi tacka Helena Forsås-Scott för, som har plockat fram ett antal läsvärda kåserier av Elin Wagners tidigaste alster. Helena har också skrivit inledning och kommentarer. Ett tack också till Marianne Enge Swartz som har redigerat skriften.

Samarbetet med projektet "det fria ordet" har resulterat i att vi deltar på "de fängslade författarnas dag" bland flera andra aktörer med en uppläsning av en kortare text. På ett antal platser i Växjö, som affärer, gallerior och restauranter kommer det under lunchtid den 15 november läsas texter av olika författare. För vår del kommer Ann-Christin Gunnarsson, som sitter i styrelsen, att i en bokhandel läsa ett kåseri av Elin Wägner.

I november äger också vår välbesökta, lokala bokmässas rum. /Ann-Margreth Willebrand, ordförande

Elin Wägner-statyn avtäckt

Det var en fin sensommardag när Siri Derkerts staty "Elin Wägner håller tal" invigdes den 21 augusti på S:t Eriksplan i Stockholm. Elin fick en fin plats, avsedd för en staty, med träd omkring sig, Vasaparken på andra sidan gatan och Bonnierhuset i bakgrunden.

Många var där och evenemanget fick plats i dagens ABC på TV samt i DNs nätupplaga.

Stockholms kulturborgarråd Madeleine Sjöstedt mottog skulpturen som en gåva från Elin Wägner-sällskapet och refererade i sitt tal bland annat till *Pennskaftet*. Kulturnämndens ordförande i Växjö, Lena Wibroe, motiverade varför kommunen generöst bidragit till en skulptur i en annan del av landet. Eva Persson riktade sig i sitt tal direkt till Elin Wägner. Marianne Enge Swartz berättade om den 3 ½ år långa processen innan målet var nått och funderade över vilket Elin Wägner själv helst hade velat ha – en staty eller återutgivning av hennes böcker?

Lena Wibroe, Marianne Enge Swartz, Madeleine Sjöstedt, Eva Persson

Mårten Castenfors från Stockholm konst höll i trådarna och hade engagerat tre trumpetare som blåste fanfarer vid flera tillfällen i programmet. Blommor utdelade till skulptören Rune Rydelius, som förstorat Siri Derkerts statyett till nästan full storlek, och till Marianne, som i sin tur lade en röd ros för Elins dansande små fötter på statyn.

Efter evenemanget inbjöds bidragsgivare på ett glas vin hos Sven-Harry och Lena Wibroe bjöd Marianne och Barbro Andersson från den f.d. statygruppen på god middag. /mes

”Det fria ordet”

Så hette årets seminariedagar på S:t Sigfrid med underrubriken seminarium om hot mot det fria ordet och Elin Wägner som väckarklocka för att försvara det.

När vi valde tema för året, hakade vi på Växjö kommuns satsning för det fria ordet och det föll sig naturligt att utse organisationen Svenska PEN till pristagare. Det var först efteråt vi fick veta att Elin Wägner var en av de två första kvinnorna att bli invald i organisationen.

Först ut som föreläsare var *Margareta Pettersson*, professor emerita vid Linnéuniversitet, som började med exempel från olika författare i Sverige och Norden under andra världskriget, och om hur de i romanform kunde beröra ämnen som var känsliga för censur. Därefter beskrev hon Salman Rushdies liv och författarskap och den fatwa som fortfarande hänger över honom. Till sist berättade hon om Indiens daliter - de oberörbara- och deras kamp för att få sina röster hörda.

Peter Forsgren gav oss i år en belysning av romanen *Dialogen fortsätter* under rubriken ”Kvinnliga dialoger och manliga monologer. Elin Wägner om samhället och kvinnornas röster.” Peter fick oss som vanligt att vilja läsa mer både om och av Elin.

Efter lunch tog *Disa Håstad* vid och berättade om sina många år som utrikeskorrespondent både i Ryssland och övriga Östeuropa. Intressant var det att höra om den typ av censur som förekom i Ryssland. Ämnet är ju tyvärr högaktuellt just i år, då Putin intagit Krim och visar sidor som vi trodde hade förpassats till historien. Vi fick också möjlighet att ställa ett antal frågor till Disa både om nutid och dåtid.

Birgitta Hansson, ordförande i Stiftelsen Lilla Björka berättade om arrangemang under sommaren och om den första stipendiaten *Jane Morén* som under en månad har bott och arbetat på Lilla Björka.

På kvällen visades en film om Elin Wägner ur SVTs Öppet arkiv, och som vanligt avslutades dagen med en konsert av skolans elever och en härlig kravodlad supé.

Karin Hansson, projektledare för Det fria ordet inledde söndagen med en genomgång av projektets tre delar: yttrandefrihet, det litterära arvet och det konstnärliga uttrycket. Karin är koordinator för fristadsförfattaren i Växjö och vi fick höra hur fristads-systemet är uppbyggt.

Vi hade sedan glädjen att hälsa Växjös första fristadsförfattare *Nasrin Madani* välkommen och hon föreläste om några persiska kvinnors kamp för det fria ordet. Nämnas kan att Nasrins egen novellsamling *”Jag har passerat torra årstider”* just har kommit ut på svenska.

Före prisutdelningen berättade *Annika Thor* om sin senaste bok *”Om inte nu så när”* som beskriver

inskränkningen av yttrandefriheten i Sverige under andra världskriget genom ett antal människoöden som har verklighetsbakgrund.

Annika Thor som sitter i Svenska PENs styrelse var utsedd att ta emot priset Årets väckarklocka och efter att den hade ringt, höll hon ett föredrag om organisationen under rubriken ”Svenska PEN- från middagsklubb till kamp för det fria ordet.”

Särskilt uppmärksammat blev överlämnandet av Väckarklockan, som Svenska PEN gjorde till en moderatpolitiker i Gävle. Genom sitt överklagande av Gävles ansökan att bli fristad har han för närvarande satt stopp för att fler fristadsförfattare kan komma till Sverige. Ärendet är under behandling i domstol. Dagen efter kunde vi se och höra inslag i SVTs och radions kulturnytt flera gånger om Elin Wägners väckarklocka och Svenska PEN.

Efter lunch skildes vi åt med förhoppning om att vi nästa år ses igen och att vi kanske då kan locka fler att delta./AMW

Bokmässan i Göteborg

Ännu en Bok- och biblioteksmässa har gått av stapeln i Göteborg och varade i dagarna fyra, från den 25 till och med den 28 september.

Mässan, vars tema i år var Brasilien, var som vanligt välbesökt, drygt 97 000 personer. Riktigt så många hittade inte till vår monter, vilken vi delade med Pär Lagerkvist-Samfundet, men många intresserade tittade in, glädjande nog många yngre, både kvinnor och män. Bl.a. besökte Lena Wibroe, kulturnämndens ordförande i Växjö, oss och sa att hon tyckte att vår monter var ljus och fin.

Vi fortsatte även vårt samarbete med Selma Lagerlöf-Sällskapet, som vi hade jubileumsfirande tillsammans med i Börssalen i Stockholm i maj. På De Litterära Sällskapens Scen talade först en representant från Lagerlöf om att Selma var den första kvinnan i Svenska Akademien. Nästa talare på samma scen var Helena Forsås-Scott med ett föredrag rubricerat ”Elin Wägner – andra kvinnan i Svenska Akademien”.

Även Peter Forsgren talade om Elin under rubriken ”Elin Wägner och kvinnors röster i samhället”.

På lördagen fick jag tillfälle att gå och lyssna på Sigrid Combüchen, som talade om sin senaste bok, *Den umbärliga*. Som kuriosas kan jag nämna att Elin Wägner finns med i denna biografi på fyra olika ställen! Bl.a. ska Elin ha tyckt att Ida Bäckman, ”den umbärliga”, var underlig (intervju i Idun).

Till slut vill jag tacka de styrelsemedlemmar, som hjälpte till med att genomföra vårt deltagande i Bokmässan och speciellt de idoga göteborgsdamerna med Mona Nygren i spetsen. Hoppas vi kan få återkomma nästa år till detta härliga evenemang!

Ann-Christin Gunnarsson

Om Slakten Jerneploogs framgång

Elin Wägner var väl etablerad som journalist och hon hade tre romaner bakom sig den ödesdigra sommaren 1914. Första världskriget skulle sätta spår i hennes verk.

Det gäller förstas *Slakten Jerneploogs framgång* i den fiktiva residensstaden Gustafsfors. Person-galleriet har sina intressanta, roande och skrämmande gestalter med en huvudperson, bokens hjältinna. Hon heter Ingar Gunnarsson, driver med idoghet och framgång en diversehandel och har en vuxen son, Allan.

Småstadslivet med sina kottier, intriger, motsättningar och allianser är formidabelt beskrivet. Men orosmolnen skockas av andra skäl än kommitterades käbbel. Wägner skildrar den underbart vackra sommaren 1914 på samma ödesmättade vis som vi känner igen från berömda krigsskildringar. Hon ger läsaren känslan av att med övriga Europa dela oron inför en annalkande fara.

För Ingar och Allan blir kriget en fråga om heder.

Upprinnelsen är Allans förälskelse i landshövdingens dotter Agneta. Hon vill "ha honom att tjäna fosterlandet". Allan väljer då att anmäla sig till exercisen, som han annars hade tänkt göra efter sin ingenjörsexamen. Det onödiga slöseriet med människoliv är väl inslag i alla krig. För Allans del handlade det om en misskött feber som han dog av. En kamrat ville anmäla ansvarig militär, men fick moraliska betänkligheter. Ska man skada krigsmakten under brinnande världskrig var hans patriotiska tanke.

Även ett neutralt land berörs av storkrig. Det var självklart för Elin Wägner, som alltid hade ett internationellt perspektiv. Likaså typiskt för henne var att bygga en krigsroman på samvetsfrågor./*Britt Dahlström*

TACK HANS ISAKSSON för böcker och dokument som Ulla Isaksson använde vid arbetet med Elin Wägner-biografen. Däribland också fem ex. av senaste upplagan av biografen till försäljning på Lilla Björka.

TACK FÖR GÅVA 3.400 KR i samband med Lilian Karlssons bortgång. Karin Sahlström skriver om Lilian, som ingick i Elin Wägner-sällskapets första styrelse:

Det är nu 20 år sedan Lilian och jag åkte i Elins fotspår för att förbereda den höstens seminarium med temat "Tusen år i Småland". Lilian kunde sin hembygd och där fanns en del av hennes hjärta. Det var en minnesvärd resa vi gjorde. På Lilians planerade resväg, blev vi inbjudna och fick inspirerande pratstunder med intressant information, inte minst från Lilian, om dessa platser som ingick i Elins fotspår.

Lilian och jag träffades då vi både satt i Elin Wägner-sällskapets styrelse. Där fanns också Sven Andersson. Efter vår tid i styrelsen träffades Lilian, Sven och jag några gånger. Vi var hemma hos varandra för att arbeta

fram ett projekt om Elin och hälsorörelsen kring Are Waerland. Både Lilian och Sven var historiskt intresserade med förankringar i hembygden. Projektet rann ut i sanden, men för mig var det inte målet utan vägen som var motivationen. Vi hade det trivsamt tillsammans och det var så intressant att lyssna på dessa erfarna och litterärt intresserade vänner.

Vi var i olika faser i livet. Mitt liv fylldes av lönejobb och andra engagemang och Lilian hade börjat livets inbromsning. Jag minns med glädje tiden vi hade tillsammans. /*Karin Sahlström*

Smålands mystik ...

Jane Morén fotograferad av Kristina Berggren

Det var tidigt i september 2014 när jag kom körande in på gruset framför Lilla Björka. Jag hade just svängt av landsvägen vid stenmuren. Det hade precis kommit ett regnväder och stiftelsen Lilla Björkas ordförande Birgitta Hansson, som skulle ta emot mig, hade hamnat i det på sin väg från Bredhult på cykel. Hon stod och skakade av sig regnet i farstun, när jag första gången lade handen på Lilla Björkas dörrhandtag och steg in.

Innanför farstun låg köket i blått och innanför det, matsalen med den stora Europakartan och Mårbackapelargonerna i fönstren. Jag var förvåntansfull. Jag hade kört från Stockholm, jag hade hunden med mig och så mycket packning att jag inte fattar hur jag först tänkte att jag skulle resa ned med tåg. Till min stora glädje var det jag som utsetts till årets Lilla Björka stipendiat. Jag

kände: det här är en stor chans, jag ska ta vara på varenda dag. Det var en grå dag ute, men färgsprakande inuti mig, när jag steg in i det som hade varit författaren, journalisten, debattören, fredsvraren, miljövårnaren och kvinnoaktivistinnan Elin Wagners författarbostad. I den arkitekturritade Smålandsstugan som skulle vara belägen i en stenig fårahage enligt Elin Wagners önskan. Jag hade aldrig närmare tänkt efter vad en småländsk fårhage är för något speciellt. Men efter månaden på Lilla Björka kan jag bara säga, att jag förstår Elin Wagners önskan. Det är något alldeles speciellt med de steniga hagarna i Småland.

Fårahagen bjöd mig senare på både undersköna gryningar där solen bröt sina strålar mot stenar och mylla, träd och blommor. Och den bjöd på dramatik; nätter med vildsvin och stjärnhimlar, beströdda av tusentals glimmande punkter långt däruppe i det mörka valvet ovanför byn Berg. Jag stod andlös. Hagen figurerade i många av de blogginslag som jag började skriva några dagar senare. Då jag hade installerat mig, bäddat en av sängarna uppe i det som tidigare hade varit Elin Wagners rum. Jag hade kopplat in datorn vid det svarta skrivbordet i rummet bredvid köket, det som tidigare varit hushållerskan Linnéas jungfrukammare. Där satt jag sedan i nästan en månad och skrev och såg ut mot den vackra grinden dit grusgången omgärdad av blå höstastrar ledde. Inte sällan kom det folk, speciellt på helgerna. Parkerade sina bilar och gick omkring runt huset och slog in på vägen ner mot Skrivarstugan. Det påminde mig om att jag bodde i ett museum. De två museirummen på ovanvåningen också. Elin Wagners arbetsrum och sovrum som var så tidstypiskt inredda och dekorerade med donerade konstverk, bland annat ett broderi föreställande Elin vid den höga stapeln av rösträttsunderskriftspärmar. Varje dag inspirerades jag av Elin och att få vistas i lugn och ro i hennes författarbostad och i bygden som stod henne så nära.

Någon dag var det landskapet runt om som gav mig infall, historien i de slingriga vägarna i bygden. En annan dag bokryggarna med guldskrift nere i utställningsrummet. Jag stannade ofta vid fotografierna på Elin i olika tidsepoker. På kvällarna läste jag hennes böcker innan jag somnade, ofta utmattad av dagens många intryck. En av de sista dagarna kom Smålandsposten och intervjuade mig. Sedan reste jag hem. Rik av intryck. Tillbaks till den bullriga och nerviga staden. I ett soligt Stockholm några veckor senare, i en paus i skrivandet om samtida Anna Johansson Visborg, tänker jag att skulle vilja sammanfatta min vistelse med några utdrag ur det sista av mina 17 blogginslag:

Lilla Björka 3 oktober 2014

I morgon reser jag upp till Stockholm igen. Till min hemstad. Men jag är förändrad. Jag kommer bära med mig Smålands mystik och Elin Wagners skärpa. Några

ord på vägen: Min mormor Berta föddes på 1800-talet. Om inte många kvinnor, borgarkvinnor som Elin Wägner och arbetarkvinnor som Anna Johansson, slitit hårt med att i många år argumentera och kämpa för kvinnlig rösträtt, så hade inte mormor eller vi kvinnor som kom efter räknats som jämlika medborgare. Hade inte många starka kvinnor kämpat för en annan slags familjepolitik och social välfärd hade kvinnors liv sett helt annorlunda ut än det gör idag. Sådant är viktigt att minnas! Kampen går vidare! Stort och varmt tack till Stiftelsen Elin Wagners Lilla Björka.

Jane Morén, Stockholm 28 oktober 2014

www.jane-moren.blogspot.com

Karin om miljön

Nummer 6 i definitionen av hög levnadsstandard i Väckarklockas kapitel "Molnfödelse" lyder:

tystnad och ren luft omkring sömnen om natten och möjlighet att fritt följa dygnens och årstidernas rytm i sitt liv.

Har vi helt valt bort detta i vårt moderna samhälle?

Allt fler bor i städer. Vi har trafikleder och järnvägar som nödvändiggör extra isolering av våra bostäder. Detta för att ge oss acceptabel tyystnad inomhus. Men vad händer med utomhusmiljön?

Den rena luften har vi också bortprioriterat för användning av fossila bränslen till transporter och uppvärmning av våra hus och andra förorenande aktiviteter.

Att fritt följa dygnets rytm är ett privilegium för ett fåtal yrkesgrupper, exempelvis lantbrukare. I lantbruket är arbetsuppgifterna relaterade till dygnet och årstidernas rytm.

I fjällvärlden finns fortfarande såväl tyystnad som ren luft – ett ställe att längta till.../Karin Sahlström

Maria Sveland på Lilla Björka

Nästan 40 personer kom för att lyssna på Maria Sveland när hon berättade om bakgrunden till sin bok *Hatet: en bok om antifeminism*. Det var skönt att lyssna till en människa som baserar sina åsikter på en analys av tillståndet i samhället. I sin förlängning är hoten mot feministerna ett demokratiproblem.

Läs boken och tyck till i nästa nummer av *Bergsluft!*

Välkommen med bidrag till nästa Bergsluft före 1 mars 2015

Elin Wägner-sällskapet, www.elinwagner.se

Årsavgift: 150 kr / Bg 645-0126

Bergslufts red: Marianne Enge Swartz (mes)

Tel: 073 557 0118, mes@comhem.se

Ann-Margreth Willebrand (AMW)

Tel: 072 727 7440

amwillebrand@hotmail.com